

УДК 378.4.096 : 745.52](477.83-25)“1946/196”

Цуркан К. С.

Львівська національна академія мистецтв

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК КАФЕДРИ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТИЛЮ ЛНАМ У 1946–1960-Х РР.

Цуркан К. С. Становлення та розвиток кафедри художнього текстилю ЛНАМ у 1946–1960-х рр.¹

У статті розглянуто стан навчальних закладів системи мистецтв у повоєнний період, структуру Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (ЛДПДМ) протягом розглянутого періоду, заснування кафедри художнього текстилю ЛДПДМ та формування її педагогічного складу, проаналізовано зв'язок кафедри з виробництвом. Стаття написана на основі вивчення матеріалів Архіву ЛНАМ та ДАЛО. Здійснений огляд методики викладання композиції, спецкомпозиції, роботи в матеріалі, теорії переплетень та технології машин. Виявлено, що значна кількість дипломних творів виконувалась на виробничих текстильних підприємствах, кращі проекти були запущені у виробництво. Проаналізовані окремі зразки таких творів. Висвітлюються імена випускників — ведучих художників підприємств, комбінатів, фабрик, будинків моделей.

Ключові слова: кафедра текстилю, ЛДПДМ, методика, текстиль, промисловість, історія.

Цуркан К. С. Становление и развитие кафедры художественного текстиля ЛНАИ в 1946–1960-х гг. В статье рассмотрено состояние учебных заведений системы искусств в послевоенный период, структуру Львовского государственного института прикладного и декоративного искусства (ЛГИПДИ) в течение рассматриваемого периода, основание кафедры художественного текстиля ЛГИПДИ и формирование ее педагогического состава, проанализирована связь кафедры с производством. Статья написана на основе изучения материалов Архива ЛНАИ и ГАЛО. Осуществлен обзор методики преподавания композиции, спецкомпозиции, работы в материале, теории переплетений и технологии машин. Обнаружено, что значительное количество дипломных работ было выполнено на производственных текстильных предприятиях, лучшие проекты запущены в производство. Проанализированы отдельные образцы таких работ. Освещаются имена выпускников — ведущих художников предприятий, комбинатов, фабрик, домов моделей.

Ключевые слова: кафедра текстиля, ЛГИПДИ, методика, текстиль, промышленность, история.

Tsurkan K. Establishment and Development of the Department of Artistic Textile of Lviv National Academy of Arts in 1946–1960s.²

Background. In the 1940–50s there were created a number of weaving artels, built up factories and plants in Ukraine. There was a need in creation of an institution of applied profile that would train professionals for the industry. Lviv State Institute of Applied and Decorative Arts (LSIADA) was founded in 1946. The institute has set as its objective training of applied and decorative art specialists possessing professional knowledge and skills for creation of valuable works of consumer-oriented art and pedagogical content knowledge for teaching at the Schools of Art and Industry.

The Department of Artistic Textile was one of the first established at LSIADA. The first teaching staff consisted of graduates of the Moscow Textile Institute — A. Beltiukova, R. Bespalova, Ye. Arofikina, I. Vtorushyna, N. Galkina, and L. Berezina. However, during the first twenty years of its work the Department of Artistic Textile was reinforced by own faculty who dedicated themselves to teaching work. They are Ye. Faschenko, M. Tokar, T. Ehreshi, S. Zabolotska, N. Pauk, I. Bodnar, T. Umnova and N. Podolska. The Content and Methodology Commission of I. Trush Lviv College of Applied and Decorative Arts fully consisted of alumni of the Department: I. Chumak (President), O. Saturska, N. Dziubei, and F. Ziabchenko. In the area of teaching were employed K. Bulgakova, I. Onyshchenko, A. Panaryna, H. Soloviov, A. Lozynska, T. Kyshchuk, O. Zinchenko and others.

Production facilities to perform diploma projects in material and on-the-job training have been becoming important in the learning process. The first such facilities were textile enterprises in Moscow and Moscow oblast. Due to the on-the-job trainings, the term works and diploma projects were created in compliance with the technical requirements of enterprises. The first class 1953 has produced good training results: 22 projects have been launched.

M. Hrybanova, A. Kaspryshyn, L. Kulynska, L. Ankudynova, T. Onyshchenko, M. Kochevska, A. Lamah, A. Vyhenrina, R. Tykhonova, V. Nikulina, T. Moroz, D. Kemova, R. Pashkevych, A. Stetsenko, O. Stakhovska, M. Zhylyna, B. Shnaider and many other graduates have become leading artists at textile enterprises.

Objectives. The purpose of the article is clarification of the methodological and theoretical orientation of the Department during the first 20 years of existence, its creative practice, professional structure and connection with production.

¹ Список скорочень:

Архів ЛНАМ — Архів Львівської національної академії мистецтв.

ДАЛО — Державний архів Львівської області.

ЛДПДМ — Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва.

ЛНАМ — Львівська національна академія мистецтв.

ЛУПДМ ім. І. Труша — Львівське училище прикладного та декоративного мистецтва ім. І. Труша.

НСТ — Наукове студентське товариство.

² List of abbreviations:

LNAA Archive – Archive of Lviv National Academy of Arts.

LOSA – Lviv Oblast State Archive.

LSIADA – Lviv State Institute of Applied and Decorative Arts.

LNAA – Lviv National Academy of Arts.

I.Trush LCADA – I.Trush Lviv College of Applied and Decorative Arts.

SRS – Student Research Society.

Methods. We outline the factors that have influenced the transformation in methodological and artistic functioning of the Department of Artistic Textile of LNAA using comparative-historical method. Through analysis we determine the state of its artistic and methodological functioning. This method we use to disclose the professional success of students, alumni, individual artists and identify the factors of formation of modern textile education, which is possible only when pursuing careful study of previous achievements.

Results. The article has reviewed the condition of the artistic educational establishments of the postwar period, the structure of Lviv State Institute of Applied and Decorative Arts during the period 1946–1960s, establishment of the Department of Artistic Textile of LSIADA and formation of its faculty. Also, we have analyzed the connection of the Department with production. The analysis was based on study of the materials of LNAA Archive and LOSA. There were reviewed the methodologies of teaching design, special design, work on material, weaving theory and machine technologies. It has been discovered that a significant number of diploma works had been performed on the industrial textile enterprises; the best projects had been launched and we have analyzed some examples of such works. We provide the names of alumni — the leading artists of enterprises, plants, factories, fashion houses.

Conclusions. According to the results presented we come to the following conclusions: the profile of the institute provided training of industry professionals, and significant importance in the process of such training should be given to production facilities that were increasing in number every year. The first production facilities have become the carpet industrial complexes and factories in Moscow city and Moscow oblast. Considerable quantity of the diploma works were performed in the production facilities, which positively contributed to further employment of graduates. In our view, the methods of learning design laid during that period are largely relevant in the modern educational process.

Student Research Society (SRS) had a great value in formation of profound knowledge of folk art and research skills in students. The student works on research of folk art of the western regions of Ukraine “Weaving of Rakytno Village” by I. Ostafichuk, “Insets of Kosmach and Verkhovyna” by I. Bodnar were honoured with diplomas and studies “Keptars of Western Ukraine” by I. Karpynets, “Insets of Kosmach and Verhovyna” by I. Bodnar, “Kosmach Easter Eggs” by A. Tsehelska were published in the journal “Folk Art and Ethnography”.

Valuable experience for diploma projects has become a series of projects on complex interior design of public buildings, such as interior decoration of hotel “Lviv” (1962), interior decoration of coffee shop “Under the Lion” in Lviv (1965) and others. Further, we plan to study the development of the Department of Artistic Textile of LNAA from a different time perspective.

Keywords: Department of Artistic Textile, LSIADA, methodology, textile, industry, history.

Постановка проблеми. В повоєнний час, у 1940–50-х рр. в Україні було утворено низку ткацьких артілей, розбудовувались фабрики та комбінати. Існувала потреба у створенні закладу прикладного

профілю, який би готував фахівців для промисловості. З цією метою 1946 р. однією з перших у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (далі ЛДПДМ) було утворено кафедру художнього текстилю. Слід проаналізувати умови створення та структуру ЛДПДМ, викладацький склад, професійне спрямування кафедри художнього текстилю ЛДПДМ та ситуацію забезпечення інституту виробничими базами.

Актуальність теми. Стаття написана на основі вивчення архівного матеріалу з історії кафедри художнього текстилю ЛНАМ, аналіз якого дає нам підставу для осмислення сучасного розвитку кафедри в методичному, творчому, кадровому напрямках.

Зв'язок із науковими чи практичними завданнями. Стаття написана в контексті дисертаційної роботи «Мистецька освіта в галузі текстилю на Львівщині другої половини XIX — початку XXI ст. (історія, структура, художньо-методичні особливості)». Може використовуватись як доповнення до історії текстильної промисловості УРСР та історії кафедри художнього текстилю ЛНАМ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливою для вивчення мистецької освіти в галузі текстилю є монографія Р. Шмагала [24], присвячена мистецькій освіті в Україні, що 2006 р. була захищена як докторська дисертація. Кількома роками раніше, 2002 р. вийшов «Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850–1950» цього ж автора [25]. Про історію кафедри текстилю писала проф. М. В. Токар [23], вона дала характеристику дипломних робіт випускників кафедри. Діяльність кафедри текстилю була проблематикою статті О. Луковської [20], в ній виконано стислий огляд методики та аналіз дипломних робіт протягом періоду 1950–1990-х років. Цінною є стаття Г. Д. Кусько [19], присвячена 60-річчю кафедри художнього текстилю. Тут проводиться діахронний розгляд історії кафедри, її педагогів та випускників.

Новизна роботи. В науковий обіг вводиться інформація архівів ЛНАМ та ДАЛЮ.

Мета статті. З'ясувати методико-теоретичне спрямування кафедри протягом 20 перших років її існування, її творчу практику, професійний склад та зв'язок з виробництвом.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1945 р. у Львові було тринадцять навчальних закладів системи мистецтва: консерваторія, Інститут художньої промисловості, музучилище, Училище художньої промисловості, музична десятирічка, три музичних семирічки, вечірня музшкола для дорослих, 2 театральні студії, балетна студія, Дитяча художня школа. На цей час у Львові було три музеї: Музей художньої промисловості, Музей українського мистецтва, Картинна галерея [9: 1]. У 1946 р. на Підставі Постанови Ради Міністрів УРСР № 1769 від 13 серпня 1946 року та № 1567 від 6 вересня 1946 р. було створено Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва (далі ЛДПДМ).

У 1940–50-х рр. у Львові було утворено низку ткацьких артілей, де на ручних дерев'яних верстах виготовляли скатертини, покривала, килими, інші речі побутового призначення. Певна частина продукції виготовлялась за мотивами зразків народної орнаментики, але художня якість — була низькою. [18: 95] Були утворені такі великі текстильні підприємства: Київський і Дарницький шовковий комбінати, Херсонський бавовняний комбінат, Житомирський та Рівненський льнокомбінати, Чернігівський камвольно-суконний комбінат. В кінці 1950 — на початку 1960-х років на базі колишніх артільних підприємств були створені перші текстильні фабрики, в більшості обладнані ручними дерев'яними верстатами. Творча робота по проектуванню тканин мала здійснюватись художниками-текстильниками, вихованцями ВНЗ та училищ прикладного мистецтва. На Україні підготовкою таких спеціалістів займалися наступні заклади: Київське училище прикладного мистецтва, Вижницьке училище прикладного мистецтва, Кролевецький технікум, Львівське училище прикладного і декоративного мистецтва та відділ художнього текстилю ЛДПДМ. Загальне керівництво творчим напрямком художньої майстерності на текстильних підприємствах здійснювали Київський державний будинок асортименту і Всесоюзний інститут асортименту легкої промисловості (ВІАЛЕГПРОМ), які двічі на рік на Художніх радах затверджували рисунки в проектах на тканині [14: 2].

Від початку свого заснування до 1953 року інститут знаходився під керівництвом Комітету зі справ мистецтв УРСР, від 1953 до січня 1964 р. — під керівництвом Міністерства культури УРСР, від січня 1964 р. — назва закладу змінюється на ЛДПДМ Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР [10]. В інституті було відкрито 6 відділів: монументально-декоративний живопис, монументально-декоративна скульптура, художній текстиль, художня обробка дерева, художня кераміка, прикладна графіка. А також кафедри: марксизму-ленінізму, рисунку та прикладної графіки, декоративної скульптури та художньої кераміки, інтер'єру та оздоблення, композиції, історії прикладного та декоративного мистецтва, військової підготовки.

До створення інституту з текстильною спеціалізацією працювали Львівська художньо-промислова школа (1876–1939) (майстерні килимарства, батіку, гаптів і мережива) та промислово-ткацька школа в Глинянах поблизу Львова (відкрита 1887 р.). Неабиякий вплив на мистецьке середовище мали такі визначні постаті, як О. Кульчицька, Я. Музика, К. Звіринський, Г. Липа-Захаріяевич, Р. та М. Сельські, М. Бойчук, П. Ковжун, Олекса Новаківський, митрополит Андрей Шептицький та інші. Освіта низки галицьких митців пов'язана із Краківською академією красних мистецтв та Віденською художньо-промисловою школою. В останній

протягом 1903–1908 рр. навчалась О. Кульчицька. Графік, живописець, аквареліст, визначний педагог та дослідник народної етнографії, архітектури та побуту разом із сестрою займалась відродженням зразків старих килимів, виконуючи їх у власній інтерпретації. За архівними даними проф. О. Л. Кульчицька була рецензентом перших дипломників кафедри художнього текстилю ЛДПДМ 1953 р. [7: 9]. У тому ж закладі здобула освіту Г. Липа-Захаріяевич (1933–1938), що працювала у галузі текстилю на початку 1940-х рр. У 1950–60-х роках вона виховала більше 20 учениць у галузі батікування тканин та сприяла відкриттю у Львові нових цехів з розпису тканин. [21: 17]. Ярославу Музику з методикою Віденської вищої художньо-промислової школи познайомила М. Дольницька, що посприяло освоєнню Я. Музикою техніки батікового розпису. Перші батікові твори Музика виставила на мистецькій виставці у Львові 1922 року [21: 16]. Вивчаючи традиційні види народного мистецтва: писанкарство, вибірку художниця створювала декоративні тканини, килими [22: 40].

Метою інституту стала підготовка художників прикладного і декоративного мистецтва, що володіють професійними знаннями та навиками для створення повноцінних творів ужиткового мистецтва, педагогічними знаннями для викладання в художньо-промислових учбових закладах. Першим директором ЛДПДМ 20 вересня 1946 року став Г. А. Леонов [1: 1]. Протягом 1947 року формувался перший штат професорсько-викладацького персоналу: 15 січня 1947 року на посаду завідувача текстильного факультету призначено доцента М. Ф. Бавструка [2: 5]. Завдяки тому, що М. Ф. Бавструк на той час мав великий практичний досвід роботи в текстильній промисловості та солідний стаж викладання спецдисциплін в учбових закладах, в порівнянні з іншими відділами, текстильний починав своє існування трохи впевненіше. Фактично Бавструк одночасно вів всі теоретичні та практичні дисципліни відділення, тільки архітектор Бахматов викладав композицію текстильного рисунку [15: 2]. 16 червня на посаду інструктора майстра по відділу художнього текстилю був прийнятий Василь Данилович Цюнь [2: 23]. У списку затвердженого викладацького складу знаходимо ім'я доцента І. Я. Гомомердіна [2: 22].

Починаючи з 1949 року кафедра стала поповнюватись за рахунок випускників Московського текстильного інституту. Першими прийшли А. П. Бельтюкова та Р. І. Беспалова, потім Є. В. Арофікін, І. К. Вторушин, Н. М. Галкіна, Л. А. Березіна [3: 14]. Перша виробнича практика на кафедрі текстилю була споряджена 1950 року — для III та IV курсу, терміном на 24 дні (з 30 травня до 8 червня) в Москву, керівником практики призначено М. Ф. Бавструка [4: 36].

Першими виробничими базами були: московська фабрика «Декоративткань», московська

ткацько-обробна фабрика ім. Маркова та шовкоткацька фабрика ім. Свердлова, м. Павлово-Посад, Московської обл. [5: 84]. За свідченням Оксани Іванівни Сатурської (студентки першого випуску кафедри художнього текстилю 1953 р.), особливо інформативною для студентів в час її навчання була виробнича практика IV курсу, яку проходили на текстильній фабриці в Москві. За відгуком О. І. Сатурської, саме ця практика дала їй уявлення про значення професійного художника для текстильної промисловості [16]. На той час викладацький склад виглядав наступним чином: М. Ф. Бавструк — зав. кафедри, старші викладачі А. П. Бельтюкова, Р. І. Беспалова, учбові майстри Г. М. Бортман та А. М. Крет та старший лаборант В. Д. Цьонь [4: 144]. Всі кадри професорсько-викладацького складу затверджувались в Комітеті у Справах Мистецтв при Раді Міністрів СРСР та Міністерстві вищої освіти СРСР (м. Москва) [5: 43].

1951 року викладацький склад текстильного факультету зазнав деяких змін: на посаду старшого викладача затверджені Г. П. Бельтюкова, Р. І. Беспалова, Д. М. Неміра, викладача — Є. В. Арофікін, доцента — О. М. Черномирдін [5: 134].

Співдружність інституту з виробництвом переконливо рекомендується, диктується самим прикладним профілем інституту. Інститут налічує 5 відділень: художнього текстилю, художньої кераміки, художньої обробки дерева, монументально-декоративного живопису, декоративної скульптури. Відповідно до профілю передбачалось проведення виробничої практики. Форми цієї співдружності: 1) проведення виробничої практики на підприємствах; 2) участь в проектуванні, оформлення, розписів і декорування архітектурних об'єктів; 3) художнє оформлення об'єктів за цими проектами, введення проектів у виробництво.

Інститут укладає угоди з підприємствами на проведення виробничої практики, на виконання дипломних проектів тканин, художньої кераміки та ін. для впровадження у виробничий асортимент та покращення структури та їх художнього оформлення. Кількість таких двосторонніх домовленостей більше 12 (для всіх кафедр). Наприклад, з 4 текстильними та килимовими фабриками і комбінатами в Москві та Московській області, з Ярославською обласною фабрикою «Заря комунізму», Кировською обласною «Красавинською» фабрикою, Ризькою фабрикою «Рекорд». Перевіркою виконання договорів та обговорення результатів служать зразки тканин, художньої кераміки та ін., що виконані за проектами студентів інституту. Проекти, в свою чергу, затверджуються Вченою Радою інституту, потім Художньою Радою фабрики або заводу, і насамкінець Художньою Радою відповідного Главка Міністерства легкої та харчової промисловості СРСР та УССР, випускаються масовим виробництвом та поступають в продаж широким масам населення [15: 1].

Основними дисциплінами зі спеціальності були «Теорія переплетень» і «Технологія машин», а першим завданням із композиції — графічна розробка меблевої тканини. 1951 року вийшов друком підручник завідувача кафедрою проф. Н. Ф. Бавструка, який мав велику цінність для працівників текстильних виробництв. Вже в 1952 р. студентів III курсу відряджали на текстильні фабрики в такі міста, як Приволжськ Івановської обл., Красавіно Вологодської обл., Гаврилів-Ям Ярославської обл., Кострому. Студенти IV курсу їздили на текстильні фабрики в м. Ригу, V курс — на текстильні фабрики в м. Люберця, Московської обл., Москву, шовкоткацьку фабрику ім. Свердлова у Павлово-Посаді Московської обл., Гаврилів-Ям Ярославської обл. [6: 56]. Знаходимо дані про проходження практики на текстильно-експериментальній майстерні при Академії Архітектури в м. Києві [6: 118]. Цього року на кафедру прийшло ще два викладачі — І. К. Вторушин, який вів композицію та Н. М. Галкіна.

1953 року відбувся перший випуск кафедри художнього текстилю ЛДПДМ у кількості 22 осіб, усі роботи виконані відповідно до технічних умов підприємств [15: 3]. Т. Грибанова (яка виконала на диплом шовкову підкладну тканину) — стала працювати художником на Київському шовковому комбінаті. Є. Фащенко та М. Луцкевич працювали в львівській артілі «Червоний Жовтень», на основі якої в 1969 р. була організована ткацька фабрика меблево-декоративних тканин. М. Луцкевич, що прийшла на фабрику в 1959 р., очолила творчий процес, ставши художником-десинатором [16]. Перші її рисунки були виконані на основі орнаментики західноукраїнських народних тканин та вишивок. Ці роботи здобули на художній раді найвищу оцінку [18: 39]. Е. С. Фащенко у 1965 р. стала викладачем кафедри текстилю, у 1982 р. — професором. Дипломна робота О. Сатурської була виконана на Чернівецькій ткацькій фабриці. Це двостороння порт'єрно-меблева тканина (3,40 м), виконана на основі крелевецького рушника. Фото збереглося чорно-біле (рис. 1), але за композиційним задумом автора, на біло-зеленому тлі було розміщено трав'янисто-зелене орнаментування. Дипломниця сама вибивала карти і шивала їх, при цьому не зробивши жодної помилки. Директор Чернівецької фабрики був вражений технікою виконання карт для жакардового верстату та запропонував молодій художниці залишитись працювати на фабриці. Таким міцним технічним знанням ткацького процесу Оксана Іванівна завдячує своєму дипломному керівникові — проф. М. Ф. Бавструку, якого із вдячністю згадує багато років [16].

Протягом 1952–53 рр. було введено у виробництво та затверджено в асортименті 22 проекти декоративних тканин, виконаних студентами інституту. Вплив співдружності на покращення роботи кафедр відзначився в опануванні нових видів технологічного процесу по виробленню художньо-

декоративних тканин, а також у забезпеченні кафедри текстилю зразками тканин, що вироблялись на той час з відповідними технічними розрахунками [15: 2]. Чимало дипломних робіт створювалось на текстильних підприємствах. Так, на килимовій фабриці в м. Люберцях (Московської обл.) були виконані дипломи В. О. Бабильової — ворсовий килим «Казка про хороброго зайця» (кер. Є. В. Арофікін) та М. С. Луцкевич — ворсовий машинно-тканий килим (рис. 2) (кер. Є. В. Арофікін), на Московській фабриці «Декоративткнь» були виконані меблеві тканини дипломницями Л. І. Казимирською (кер. Н. М. Галкіна) та І. М. Мельник (кер. Н. М. Галкіна) М. М. Грибанова виконала шовкову гобеленову тканину на фабриці ім. Свердлова, м. Павлово-Посад (Московська обл.).

На 1955 рік було зареєстровано 9 виробничих баз для проходження практики студентами кафедри текстилю ЛДПДМ, термін проходження практики — 30 днів, для VI курсу — 60 днів (дипломи виконувались на виробництві). Одна з баз — ткацька фабрика «Рекорд», м. Рига — для студентів VI курсу. Примітно, найкраще оснащена виробничими базами була саме кафедра художнього текстилю (порівняно з іншими кафедрами прикладного спрямування, які мали в середньому 1–3 бази). На 1957 рік зареєстровано 16 баз для виробничої, творчої практик та виконання дипломних робіт, 4 з 16 були закріплені як постійні та підкріплювались договорами на 5 років.

У 1958 році (згідно наказу про введення спеціалізації «Моделювання швейних виробів» № 130 від 6 жовтня 1958 р.) на відділенні художнього текстилю студентів III та IV курсів було розділено на дві підгрупи за спеціалізаціями: моделювання швейних виробів та оформлення текстильних виробів способом ткацтва [8: 130]. 1961 р. розпочато підготовку художників зі спеціальності «моделювання одягу». Створення спеціалізації, на нашу думку було зумовлено відкриттям нових фабрик та швейних фірм, які потребували спеціалістів такого напрямку, з показників 1965 р. дізнаємось: на Україні нараховувалось 169 фабрик та об'єднань виготовлення масового одягу, 10 швейних фірм, 6 Будинків Моделей одягу, більше 5000 ательє та майстерень індивідуального пошиву [13: 43].

1959 року в інституті було організовано вечірнє навчання зі спеціальностей: художня кераміка, інтер'єр та оздоблення, художнє оформлення та моделювання виробів текстильної та легкої промисловості. Практичне значення дипломних робіт випускників підтверджується введенням їх проектів у виробництво. Так, в журналі «Зміна» опубліковані кращі дипломні роботи 1959 р. Серед 10 робіт — дипломи М. А. Біласа Ворсовий килим «Гуцульський» (кер. Є. В. Арофікін) та Р. С. Пашкевич — модель плаття «Хоровод» (кер. А. П. Бельтюкова), обидві роботи впроваджені у виробництво. Дипломна робота М. А. Біласа, розміром 170x200 см,

має характерну орнаментику гуцульських писанок. Килим виконаний в теплом колориті, поєднанням рожевих та золотистих тонів, простий за композицією. Поряд з ним Білас представив велику кількість проектів для вибивного рисунку на тканині в національному характері (рис. 3). Робота Р. С. Пашкевич виконана на Дарницькому шовковому комбінаті в м. Києві. Орнаментика побудована за гуцульськими мотивами на поєднанні стрічок яскраво-оранжевого, чорного та золотистого кольорів. На захисті представлена сукня, виконана з цієї тканини. Тканини «Хоровод», «Берізка» (рис. 4) цього ж автора отримали схвалення художньої ради фабрики і були направлені на виставку в Марсель [12: 1].

На відділі текстилю 1961 р. розпочато підготовку художників зі спеціальності «моделювання одягу». У 1963 р. відповідно до постанови Колегії Міністерства Культури УРСР від 19 липня 1963 р. структура інституту змінилась наступним чином: відділення художньої кераміки і «відділення художнього скла змінило назву на «відділення художньої кераміки, скла і пластмас», відділення художньої обробки дерева» стало «відділенням проектування меблів та оздоблення інтер'єру», а відділення художнього текстилю змінилось на «відділення художнього оформлення тканин та виробів з них. У 1964 р. закрились кафедри: відділення декоративно-монументального живопису, відділення декоративно-монументальної скульптури. В результаті змінилось призначення інституту. Інститут став готувати спеціалістів для підприємств художньої промисловості, конструкторських бюро та монументально-декоративного оздоблення архітектурних споруд.

Цінним досвідом для дипломного проектування стала низка проектів по комплексному оформленню інтер'єрів громадського призначення. У 1962 р. Ю. Ю. Гопак виконав дипломну роботу по комплексному оформленню декоративними тканинами інтер'єру вітальні і бюро подорожей готелю «Львів» (кер. І. К. Вторушин), Н. П. Паук створила гобелени «Львів стародавній», «Львів новий» для інтер'єру кав'ярні «Під Левом» у Львові (1965, кер. Ю. Ю. Гопак), М. І. Цілуйко виконав шовкову завісу для інтер'єру готелю «Львів» (1965, кер. Ю. Ю. Гопак), Р. Ф. Єфименко створила декоративні тканини для холу готелю «Інтурист» (1968, кер. М. В. Токар) та ін.

Особлива увага при вирішенні курсових завдань надається використанню народних традицій. Вивчення народних традицій здійснюється протягом всього часу навчання в інституті. Одним із важливих аспектів у цій справі є дослідження музейних фондів, яке є невід'ємною методичною базою для студентів протягом всього періоду навчання. Враховуючи прикладну особливість інституту, більша частина завдань з ткацтва спрямована на створення декоративних тканин для оформлення житлових і громадських приміщень. Сюди входять меблеві та драпірувальні тканини, декоративні серветки та

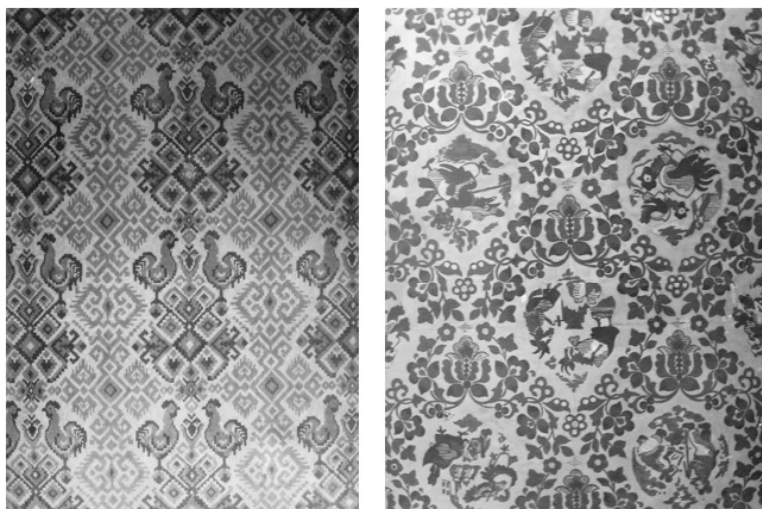

Рис. 1. Сатурська О. І. Декоративна тканина для житлового інтер'єру (вип. 1953, кер. Бавструк М. Ф.). Вик. на Чернівецькій ткацькій фабриці

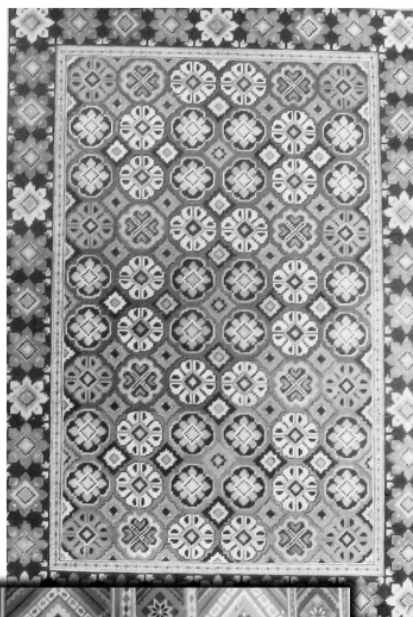

Рис. 2. Луцкевич М. С. Ворсовий машино-тканий килим (вип. 1953, кер. Арофкін С. В.). Вик. на Люберецькій килимовій фабриці, Москов. обл.

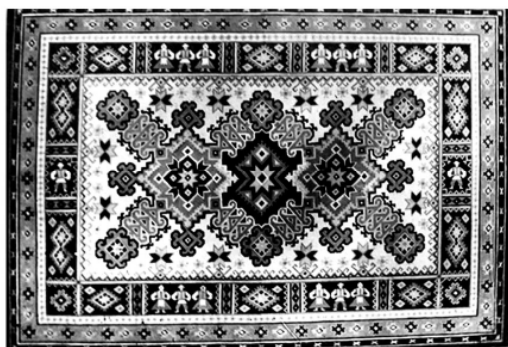
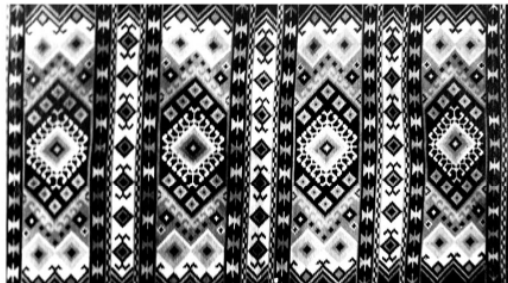

Рис. 3. Білас М. А. Три килими для інтер'єру (вип. 1959, кер. Арофкін С. В.)

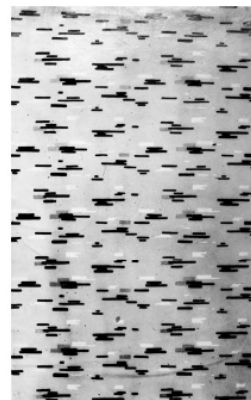
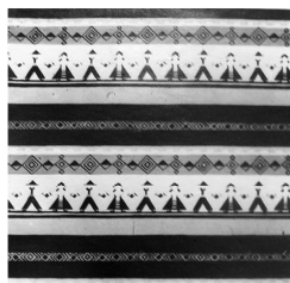

Рис. 4. Пашкевич Р. С. Тканини "Хоровод" (верх), "Берізка" (низ) (вип. 1959, кер. Бельтюкова А. П.). Вик. на Дарницькому шовковому комбінаті в м. Києві

скагертини, орнаментальні килими і тематичні гобелени. Поступово збільшується кількість завдань по вибійці. В завдання входить не лише проектування а й виконання його в матеріалі способами батик та фотофільмдрук [15: 8].

Курс композиції складається з двох розділів: основи композиції та спецкомпозиція. Спецкомпозиція вводиться з 2 курсу і через весь учбовий процес. В завдання спецкомпозиції входить подальший розвиток у студента композиторських здібностей для вирішення художнього образу тканин або швейного виробу, сюжетно-тематичних гобеленів, введення у композицію панно фігури людини. Тут важливого значення набувають знання, отримані в освоєнні предметів рисунку та живопису. В цьому аспекті є важливою робота кафедри живопису, зокрема, професора Р. Ю. Сельського, по розробці методики введення спецживопису на старших курсах відділення художнього текстилю, яка дає добрі результати при вирішенні студентами сюжетних гобеленів. Над розробкою методики введення спецрисунку працює і кафедра рисунку [15: 7].

Тематичний сюжетний гобелен став основним дипломним завданням. Сюжетні гобелени «Дружба народів» Л. Л. Пушкаша, «Запорука плодючості» П. А. Кузьменко, «Стародавній Львів» та «Радянський Львів» Н. П. Паук, «Жовтень» І. В. Остафійчука, «Солдати революції» В. К. Бокало, «Данило Галицький» Я. П. Мацелюха дістали високі оцінки ГЕК та експонуються на різноманітних виставках. Дипломні проекти виконуються на передових текстильних і швейних підприємствах республіки та затверджуються до масового виробництва на художніх радах.

Значення для формування в студента глибоких знань народного мистецтва, отримання навиків в дослідницькій роботі має науково-студентське товариство (НСО). Роботи студентів по дослідженню народної творчості західних областей України «Ткацтво села Ракитне» І. Остафійчука, «Уставки Космача та Верховини» І. Боднара були відзначені почесними дипломами, а дослідження «Кептари західних областей України» І. Карпинець, «Уставки Космача та Верховини» Боднара, «Писанки Космача» А. Цегельської публікувались в журналі «Народна творчість та етнографія» [15: 10].

Випускники 1950 — 1960-х рр. працювали в Російській, Білоруській, Молдавській, Латвійській, Казахській, Киргизькій, Узбекській, Азербайджанській, Грузинській республіках країн. В межах країн — Київ, Харків, Херсон, Рівне, Житомир, Львів.

І. С. та М. Т. Литовченки — автори відомих тематичних гобеленів і монументально-декоративних панно. Художники комбінатів, фабрик, будинків моделей Б. П. Шепелев, М. С. Луцкевич, Н. Н. Жук, Л. І. Казимирська, Н. І. Єрисенкова, І. І. Сухоженко, С. О. Янковський, І. З. Ярема.

Провідними художниками підприємств були призначені: М. Н. Грибанова, А. Д. Каспришин,

Л. А. Кулинська, Л. Д. Анкудинова, Т. В. Онищенко, М. П. Кочевська, А. Н. Ламах, А. П. Вигенріна, Р. І. Тихонова, В. І. Нікуліна, Т. В. Мороз, Д. А. Кемова, Р. С. Пашкевич, А. В. Стеценко, О. Г. Стаховська, М. П. Жиліна, Б. Л. Шнайдер, [15: 4], А. В. Багдасарян, Л. І. Задворна, Е. Г. Шпаковська, І. І. Вінницька, М. Є. Іваницька, А. А. Топінко, Н. Д. Пушкаш, С. І. Піжова, Л. С. Морозова, Л. Д. Стрельцова та ін.

Деякі випускники знайшли покликання в інших галузях мистецтва. Лауреат премії імені Ленінського комсомолу, художник Львівського театру ім. М. Заньковецької М. В. Кипріян, науковий співробітник Львівського музею етнографії і художніх промислів О. І. Кубаєвич, художник технічної естетики на львівському телевізійному заводі Ю. В. Скандаков, художник ужгородського художнього фонду Е. Ф. Лутак, головний художник міста Чернігова Г. П. Кисельов. Наукові співробітники Академії наук Л. Є. Жоголь і А. К. Жук.

Низка випускників відділення присвятили себе викладацькій роботі. Старшими викладачами інституту стали Є. С. Фашенко, М. В. Токар, Т. Е. Егреші, С. М. Заболоцька, викладачами — Н. П. Паук, І. Я. Боднар, Т. С. Умнова, Н. В. Подольська. З їх появою кафедра художнього текстилю виросла до 13 чол.

Викладачами інституту також працювали випускники відділення Л. Л. Пушкаш та П. А. Кузьменко. Випускниками відділення була повністю укомплектована предметно-методична комісія Львівського училища прикладного та декоративного мистецтва ім. Труша. В її складі — І. В. Чумак (Голова), О. І. Сатурська, Н. П. Дзюбей, Ф. І. Зябченко. На викладацькій роботі зайняті — К. С. Булгакова, І. М. Онищенко, А. Ф. Панарина, Г. С. Соловійов, А. С. Лозинська, Т. П. Кищук, О. К. Зінченко т ін. [15: 5].

Висновки. Аналізуючи перші двадцять років роботи кафедри художнього текстилю, приходимо до наступних висновків: профіль інституту передбачав підготовку спеціалістів до промисловості, важливого значення у цій підготовці набувають виробничі бази, кількість яких з кожним роком збільшується. Першими виробничими базами стають килимові комбінати та фабрики в м. Москва та Московській обл. Значна частина дипломних робіт виконуються на виробництві, що позитивно сприяє подальшому працевлаштуванню випускників. Методи вивчення композиції, закладені в цей період, на нашу думку, є актуальні в сучасному навчальному процесі. Цінним досвідом для дипломного проектування стала низка проектів по комплексному оформленню інтер'єрів громадського призначення, наприклад оздоблення інтер'єру готелю «Львів» (1962), оздоблення інтер'єру кав'ярні «Під левом» у Львові (1965).

Перспективи подальших досліджень. В подальшому планується досліджувати тему мис-

тецької освіти в галузі текстилю в інших часових зрізах. Дослідження даного часового проміжку має стати допоміжним для загального аналізу мистецької освіти в галузі текстилю на Львівщині в період існування СРСР.

Література:

Архівні джерела (1–15 позиції).

1. Архів ЛНАМ, ф. № Р-1653, оп. 1, 1946 р. Наказ № 1.
2. Архів ЛНАМ, ф. № Р-1653, оп. 1, 1947 р.
3. Архів ЛНАМ, ф. № Р-1653, оп. 1, 1949 р.
4. Архів ЛНАМ, ф. № Р-1653, оп. 1, 1950 р.
5. Архів ЛНАМ, ф. № Р-1653, оп. 1, спр. 74, 1951 р.
6. Архів ЛНАМ, ф. № Р-1653, оп. 1, спр. 93. Наказ № 88 від 19 черв. 1952 р.
7. Архів ЛНАМ, ф. № Р-1653, оп. 1, 1953 р.
8. Архів ЛНАМ, ф. № Р-1653, оп. 1. Наказ 130 від 6 жовтня 1958 р.
9. Державний архів львівської області (далі ДАЛО), ф. № Р-1341. Львівський обласний відділ у справах мистецтв. Оп. 1, спр. 3. Короткий звіт по розвитку мистецтва у місті Львові за 1944–1947 рр., 7 арк.
10. ДАЛО, ф. № Р-1653, оп. 1, історична довідка
11. ДАЛО, ф. № Р-1653, оп. 1, спр. 225, 1956 р. Доклад ст. преподавателя Вторушина о методике преподавания композиции на кафедре текстиля, 14 арк.
12. ДАЛО, ф. № Р-1653, оп. 1, спр. 308, 16 червня 1959 р. Переписка с редакцией журнала «Зміна» о лучших дипломных работах студентов института за 1959 год. Письмо от 4/VII.1959, № 523.
13. ДАЛО, ф. № Р-1653, оп. 1, спр. 553, 1966 р. Научные исследования кафедры художественного текстиля на тему: «Ткацтво Закарпаття», «Уставки Космача и Верховины», 65 арк.
14. ДАЛО, ф. № Р-1653, оп. 1, спр. 556, 1966 р. Наукове дослідження на тему: «Художнє оформлення тканинами фабричного виробництва», 51 арк.
15. ДАЛО, ф. № Р-1653, оп. 1, спр. 596. Обзор Арофкина Е. В. о подготовке художников по оформлению тканей и изделий из них в институте, 1967 г., на 12 арк
16. Польові матеріали автора: інтерв'ю з Горак В. І. (березень 2009 р.) / публікація Цуркан К. С. Львівське жакардове ткацтво: досвід ЛНАМ та львівської ткацької фабрики / К. С. Цуркан // Рукотвір. — Львів: НДС ЛНАМ, 2013—2014. — Вип. 3. — С. 154—162. / інтерв'ю з Сатурською О. І. 19 жовтня 1914 р.
17. Бавструк Н. Ф. Курс ткацких переплетений / Н. Ф. Бавструк. — М.: Искусство, 1951. — 337 с.
18. Жук А. К. Сучасні українські художні тканини / А. К. Жук. — К.: Наукова думка, 1985. — 118 с.
19. Кусько Г. Д. Кафедра художнього текстилю Львівської національної академії мистецтв: становлення, розвиток, потенціал / Г. Д. Кусько // Вісник ЛНАМ. — Львів, 2006. — Вип. 17. — С. 25–40.
20. Луковська О. І. Діяльність кафедри художнього текстилю ЛНАМ: Традиційні новаційні пошуки / О. І. Луковська // Вісник ХДАДМ. — Харків, 2006. — № 12. — С. 94–101.
21. Печенюк Т. Г., Семчишин О. До питання розвитку текстилю Галичини першої половини ХХ століття / Т. Г. Печенюк, О. Семчишин // Художній текстиль. Львівська школа. — Львів: Поллі, 1998. — С. 12.
22. Радянське мистецтво 1917–1941 років // Історія українського мистецтва: в 6 т. / [ред. В. І. Касян, В. А. Афанасьєв, Я. П. Затенацький та ін.]. — К.: Жовтень, 1966–1970. — Т. 5 (1967). — 479 с.
23. Токар М. В. Кафедра художнього текстилю: її становлення і розвиток / М. В. Токар // Художній текстиль. Львівська школа [Альбом] / Укл. Т. Г. Печенюк. — Львів: Поллі, 1998. — С. 18.
24. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ — середини ХХ століття. Структурування, методологія, художні позиції / Р. Т. Шмагало. — Львів: Українські технології, 2005. — 526 с.
25. Шмагало Р. Т. Словник митців-педагогів України та з України у світі (1850–1950-і рр.) / Р. Т. Шмагало. — Львів: Українські технології, 2002. — 144 с.